

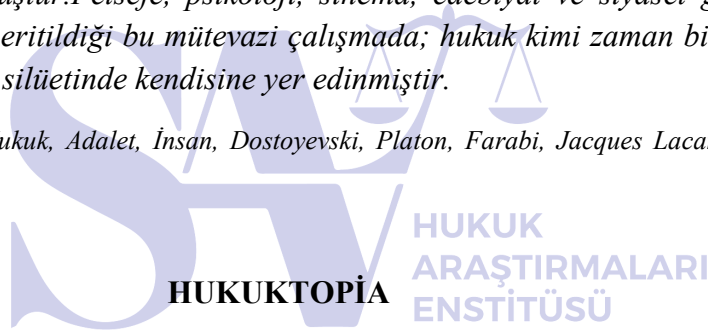
HUKUKTOPIA

*Rüya BAKAY

Öz

Hukuk nedir ve kaynağını nereden alır? Geçmişten bugüne hukukun tanımlanmasında insanoğlu çeşitli arayışlara matuf olmuş ve minvalinde her biri birbiriyle benzer birçok nitelendirme ile karşı karşıya kalınmıştır. Bu çalışmanın amacı hukukun kavramsal açıdan neyi ifade ettiğini tanımlamak şöyle dursun bizatihi varoluşunun ulviyetini sorgulamak, kapsam alanının sınırlarını tahlil etmek ve ziyadesiyle tesirini özümseyebilmek şeklindedir. Mevcudiyetini “insan”ın varoluşu ile kazanmış olan bu toplumsal olgunun pozitif olana en yakın hali hiç şüphesiz onu var eden gücün tekmillîği ile insicam gösterir. Usta yazar Dostoyevski'nin Büyük Engizisyoncu'sundan hareketle çıkılan yolda Freud'dan bu yana en tartışmalı psikanalist olarak anılan Jacques Lacan'ın Öteki kavramı ve arzu paradoksu çalışmaya ışık tutmuştur. Felsefe, psikoloji, sinema, edebiyat ve siyaset gibi birçok beşeri bilimin aynı potada eritildiği bu mütevazî çalışmada; hukuk kimi zaman bir din mabedi kimi zaman bir mahkeme silüetinde kendisine yer edinmiştir.

Anahtar Kelimeler: Hukuk, Adalet, İnsan, Dostoyevski, Platon, Farabi, Jacques Lacan, Metallica, Felsefe, Sinema, Edebiyat.

Abstract

What is law and where does it originate from? Throughout history, humanity has engaged in various attempts to define law, and in this process, has encountered a range of similar characterizations. The aim of this study is not merely to define what law represents conceptually but to question the very nobility of its existence, analyze the boundaries of its scope, and deeply absorb its influence. This social phenomenon, whose existence is tied to the presence of ‘human,’ finds its closest positive form undoubtedly in the harmony of the force that gives it life. Inspired by Dostoyevsky’s The Grand Inquisitor and building on the concept of the ‘Other’ and the paradox of desire articulated by Jacques Lacan, often considered the most controversial psychoanalyst since Freud, this work seeks to shed light on the subject. In this modest study, where law is interwoven with psychology, cinema, literature, and politics, law has found its place at times in the form of a religious temple and at times in the silhouette of a courtroom.

Keywords: Law, Justice, Human, Dostoyevski, Platon, Farabi, Jacques Lacan, Metallica, Philosophy, Cinema, Literature.

Tarihin görüp görebileceği en muteber filozoflardan biri olan Immanuel Kant; özgürlük kavramını şu kısa fakat etkili vecizesi ile tanımlar: “Özgürlük, bir kişinin doğal veya dışsal baskıdan bağımsız olarak istediği gibi hareket edip etmeme düşüncü gücüdür.”¹ İnsanoğlu asırlar boyu özgürlüğünü elde edebilmek uğruna kanlar dökmüş, en çetrefilli savaşların öznesi konumunda yer almıştır. Neticede gayesine ulaştığı her savaşın ardından bu ulvi kudreti bir başkasının himayesine teslim etmekten geri durmamıştır. Bu tezat vaziyetin altında yatan nihai sebep liberalizm kisvesi altında yatan bireyin karşı konulamaz yönetilme arzusudur. Birçokları sürünün lideri olabilmeyi düşlemiş fakat pek azına nail olan bu erk geride kalanları, refahı karşılığında itaatini güvenle teslim edebileceği bir gücün kaçınılmaz arayışına itmiştir. Tüm bu arzuların toplamı da devletleri ve berberinde hukuku oluşturmuştur.

Halkın yönetimdekilerin ve pek tabii mevcut hukuk düzeninin itaatinde olması doğru işleyen bir sistemde olması gerektir. Fakat yürütme ile yargıyı elinde tutan kesimin bireyin menfaatini ve özgürlüğünü temele alması en mühim gerekliliktir. Mamafih söz konusu bir hukuk devleti ise bu zaruretin mahiyetinin tartışılmasına lüzum dahi görülmemektedir. Bu bağlamda bir toplumda hukuku uygulayan kesimin, adalet ve eşitliğin sağlanabilmesinin yegâne şartı olan hukukun kendisi kadar önem arz ettiği nüansını göz ardı etmemek gerekmektedir. Öyle ki tüm bu hususlar akıllara yasanın mı yoksa yasayı uygulayan kesimin mi daha mühim olduğu problemini de getirir: Bu noktada karşımıza çıkan ve anlam bakımından mevcut düzendeki hukuk manasına tekabül eden “pozitif hukuk” un evsafını belirleyecek olan yegâne ölçüt şüphesiz bu yasaların nasıl uygulandığı hususu olacaktır. Yönetimdekilerin sahip olduğu bu muazzam kudreti hakkaniyete uygun biçimde kullanması en temel gerekliliktir. Aksi halde mevcut durum hukuk, inanç yahut din gibi çeşitli otoriteler vasıtasıyla meydana getirilecek bir sömürü düzeni olmaktan öteye geçemeyecektir.

Bahsi geçen sömürü düzeninin yol açabileceği yolsuzlukların tarif edilmesi istendiğinde kronolojide derin yankılar uyandırmış Avrupa’nın “cahiliye dönemi” olarak tanımlayabileceğimiz Orta Çağ Kilisesi’ne gitmemek işten bile değildir. Dogmatizmin hakim görüş olarak benimsendiği bu dönemde; kilisenin sahip olduğu nüfuzu halkın inançlarını istismar ederek kullandığı ve hiyerarşinin tepesinde yer aldığı açık bir biçimde görülmektedir. Hukuk, din sömürüsü kullanılarak ele geçirilmiş ve kilisenin tekelinde tezahür etmiştir. Bu bağlamda karşımızda dinin getirmiş olduğu otorite ve güçten alınan destekle ortaya çıkarılan tipik bir sömürü düzeninin olduğundan bahsetmemiz mümkündür. Dönemin hakim görüşü kilise otoritesini ruh-beden metaforu üzerinden kuvvetlendirmektedir. Buna göre dini iktidar ruhu temsil ederken dünyevi iktidar ise bedeni yönetmektedir. Ruh bedenden kıymetlidir bu sebeple dünyevi iktidar kilisenin iktidarına itaat etmelidir.² Kilisedeki hâkim öğretinin gelişmesinde önemli kaynaklardan ikisi Aquinolu Thomas ve Augustinus’un tanrı tasavvuru üzerindeki fikirleridir. Thomas’ın tanrı anlayışına göre insan varoluşu hakkında gereken idrak edebilme kudretinden yoksundur. Mevcut düzenin kusursuzluğu insan aklının eremeyeceği seviyededir dolayısıyla tanrının yaptığı kurallara ihtiyaç vardır. Bu kurallar da ancak vahiy

¹ Küçükyaıcı, *Brain Center*, 2024.

² Büyük, *Orta Çağ Batı Düşüncesinde Hristiyanlık-Siyaset İlişkisine Genel Bir Bakış*, 2006., 134

veya nakil yoluyla gelen buyruklara iman ile uygulanmış olacaktır.³ Tüm bu temellendirmelerden aldığı destekle yeryüzünde bu kutsal vazifenin elçisi olan kilise; yıllar boyu insanların inançlarını, mali kaynaklarını en mühimi de özgürlüklerini kendi çıkarları uğruna kullanmaktan hiç çekinmemiştir.

Dostoyevski, Karamazov Kardeşler adlı baş yapıtındaki “Büyük Engizisyon Yargıcı” adlı bölümde bu konuya çarpıcı eleştiriler getirmektedir. Usta yazar yönetenlerin çıkarlarıyla paralel metaformik hukuk düzeninin din sömürsünü de heybesine katarak insanları nasıl birer kuklaya çevirebileceğini açıkça gözler önüne sermektedir. Dostoyevski’nin roman içerisinde roman özelliği barındıran bu menkıbesinin büyük yankılar uyandırmış olmasının altında yatan sebeplerden birisi de hiç şüphesiz hürriyet ve emniyet ile gelecek mutluluğun kıyaslanmasıdır. Modern insanın dahi güncel meşguliyetlerinden olan bu problem iki kutsal değer üzerinden boyut kazanmaktadır. Büyük Engizisyoncu adlı bölüm iki kardeş İvan Karamazov ve Alyoşa Karamazov’un meyhanedeki sohbetleri etrafında şekillenmektedir. İvan’ın kardeşine okuyacak olduğu şiir ele almak istediğimiz konunun etkili bir ifade biçimi olacaktır.16.yüzyılda Sevilla’da İsa ortaya çıkmış ve şiirimiz bu hadise üzerinden vuku bulmuştur. *“Kalabalığın arasından sonsuz bir merhametle dolu sessiz bir gülümsemeyle hiçbir şey demeden geçiyor. Yüreğinde sevgi güneşi yanıyor, Aydınlık’ın, eğitimin ve kudretin ışınları gözlerinden akıyor ve insanların üzerine dökülerek onların yüreklerini mukabil bir sevgiyle titretiyor. Onlara ellerini uzatıyor, onları takdis ediyor, O’na, hatta yalnızca giysilerine dokunulduğunda iyileştirici bir güç yayılıyor. İşte çocuk yaşlarından beri kör olan bir ihtiyar, kalabalığın arasından haykırıyor: 'Tanrım, iyileştir beni de seni göreyim!' ve sanki gözlerindeki perde kalkıyor, kör ihtiyar O’nu görüyor.”*⁴ Menkıbenin devamında İsa tüm bunlarla da yetinmeyip tabutunun içinde yatmakta olan ölü bir çocuğa can vermektedir. Adeta kutsal bir ışıkmişçasına etrafta dolanırken cömertçe mucizelerini saçmaya devam etmektedir. Halk, meydanı bütünüyle tavaf eden İsa’yı büyük bir ehemmiyetle seyrederek ve hiç şüphesiz bu kutsal ruhun İsa’dan başkası olamayacağına güven duymaktadır. Tüm bunlar olup bitmekteyken uzaklardan bir kişi büyük bir hışımla onları gözetlemektedir. Bu kişi şehrin engizisyon yargıcısı olan ihtiyar kardinalinin bizzat kendisidir. Kardinal, asık suratlı muhafızlarına tek bir emri ile İsa’yı yakalattırır ve onu şehrin karanlık zindanlarına attırır. Kardinalin İsa’ya karşı o meşum monoloğu da böylece başlamış bulunmaktadır. Kardinal öncelikle *“Demek sensin, söyle sensin öyle mi?”*⁵ diyerek başlar ve sonu gelmez bir bilinç akışı ile O’nun bunca yılın ardından ne diye geldiğini, gayesinin düzenlerine mani olmak mı olduğunu öyleyse bunu niçin yapmaya çalıştığını sorgular. Oysaki şu zamana kadar din adamlarının iddia ettikleri şey; dini yaymak ve buyruklarını insanlara özümsetmek gibi kutsal bir vazifenin peygamberinden bayrağı devraldıkları yönündedir. Gelen kimse ise asırlardır söylenegelmiş olan tüm vaazlarını dinleyen ve dinletenleri göz yaşlarına boğan, sonsuz saadetin sırrını tüm insanlığa fısıldayan kutsal ruhun ta kendisidir. Bu bakımdan kardinalin O’nun gelişine olan öfkesi anlaşılabilir bir o kadar da kafa karıştırıcı bir hal almaktadır. *“Bugün senin ayaklarını öpen bu halk, yarın benim*

³ Başcı , *Aquinolu Thomas'da Tanrı Anlayışı*, 2003., 53

⁴ Dostoyevski, *Karamazov Kardeşler* , 2019., 348

⁵ Dostoyevski, *Karamazov Kardeşler*, 2019., 350

bir işaretimle senin ateşine odun atacak.”⁶ Kardinalin içi dinmek bilmeyen bir öfke ile dolmuştur.

Bu çelişkili vaziyetin hukuki anlamda tahlilini yapmadan evvel psikoloji biliminin hudutsuz alanından faydalanmak muhatabı “insan” olan beşeri ilimlerin iç içeliğini de göstermek adına doğru bir hamle olacaktır. Menkıbemizin gerek psikoanalitik gerekse ideolojik açılardan tahlilini yapmaya kalkıştığımızda psikolog Jacques Lacan’ın ile - felsefesinin zeminini oturttururken ondan ilham alan-Slavoj Zizek’in fikirlerinden destek almak yolumuzu aydınlatacaktır. Her şeyden evvel Lacancı arzu paradoksunun ve birtakım terimlerin ne olduğunun izahı ile konuya başlangıç yapmak yerinde bir tercih olacaktır. Paradoksa göre arzu içerisinde hiçbir vakit tatmin edilememesine sebep olan bir çelişkiyi barındırır. Bunun neticesinde arzumuz ile arzu ettiğimiz nesnenin arasında debelenip dururuz. Zizek kendi felsefesi içerisinde bu kuramı çok daha derinleştirir. Ona göre arzu; fiili anlamda kendi başına var olur ve kendi etrafında dönmektedir bu sebeple de asla tatmin edilemez. Kuramın en çarpıcı olan noktası tüm bunların altında derin bir kaygının yatıyor oluşudur. Bu kaygının nihai sebebi arzunun tatmin edilemeyen bir şey olmasının yanında aynı zamanda tatmin edilmesinden de korkulan şey oluşudur. Sırf bu sebeple arzu edilen şeyi başarmaya yaklaşmak arzunun kaybedilmesi ihtimalini doğurur ve kaçınılmaz bir endişe baş gösterir. Lacan bunu objet petit a “küçük öteki nesnesi” olarak tanımlar. Bizlerin bunu öznenin ulaşmaktan imtina ettiği imkansız olan nesne olarak ifade etmesi mümkündür. Fantezi kavramı ise; özne-nesne arasındaki imkansızlıktan dem vururken bu ikisinin yan yana oluşlarının tezahür biçimi şeklinde karşımıza çıkmaktadır.⁷ Lacan’ın terminolojisinde önemli bir yere sahip olan bir diğer kavram “büyük öteki”dir. Büyük öteki olarak adlandırılan kavramın çıkış noktası “baba” kavramıdır. Yasanın icrası, denetimi ve korunması gibi unsurları elinde bulunduran bu kavramın buyruklarını yerine getirirken bir bakıma “büyük öteki”nin mevcudiyeti gözler önüne serilir. Baba kavramı en başında “büyük öteki” ile özdeşleşir ardından bunun yerini Tanrı ve devlet gibi kudreti bizleri çokça aşan fakat içinde barındığımız hakikatin tabi olduğu değerler almaktadır. Bu noktada mühim olan nüans; kaynağını gerçeklikten alıyor olsa da “büyük öteki”nin tamamen kurgusal ve bilinemez oluşudur.⁸ Menkıbemizde İsa yeryüzündeki görevini tamamlamasının ardından dünyayı terk eder bu terk edişin ardında büyük öteki olmayı reddedişinin de izlerini barındırmaktadır. İsa’nın gidişi ile beraber mevcudiyetini bir nevi object a’ya çevirdiğini ifade etmemiz mümkündür. Bu terk ediş neticesinde de din otoriterlerince pek çok kez tartışma konusu olan azizler ve mesih arasındaki eksantrik ilişki biçimleri ve mezhep çatışmaları cereyan etmiştir. Pek tabi konumuzla bağlantılı olarak bir diğer sonucun da büyük engizisyonun büyük öteki’nin yerini aldığı gerçeği olduğunu ifade etmek mümkündür. Bu bağlamdan anlaşılacağı üzere; İsa’nın kavramsal olarak engizisyonun büyük öteki olma fantezisinde object a olma rolünü üstlenerek sistemin imkansızlık noktası haline geldiği sonucu açıkça gözler önüne serilmektedir. Engizisyon kurmuş oldukları bu düzenekte insanlara karşı İsa’nın birgün geri döneceğini ve yeryüzünün cennete dönüşeceğini müjdelemiştir. Bu motivasyon sayesinde insanlık büyük bir özveri ile

⁶ Dostoyevski, *Karamazov Kardeşler*, 2019., 350

⁷ Varolun, *Arzu Paradoksu*, 2023., 105

⁸, *Büyük Öteki*, .

engizisyonun buyruklarını yerine getirerek cennet rüyaları düşlemektedir. Neticesinde vaat edilmiş olan hayal onları umarsızca bir itaatkarlığa itmektedir. İnsanlık için yapılması gereken engizisyona koşulsuz güven ve itaat olduğundan sonuç satın alınmış özgürlüklerdir. Düzenin tam da bu noktasında en önemli olan unsur İsa'ya atfedilen imkansızlıktır bu hal engizisyonun kurmuş olduğu fantezinin insicamlı bir karaktere bürünmesini sağlamaktadır. İsa'nın gelişi ise engizisyonun sağlamış olduğu iktidara büyük bir darbe indirir ve sistem kaçınılmaz bir yıkımla neticelenir. Bu bağlamda fantezinin işlerliğinin devam edilebilmesi için engizisyon tarafından İsa'nın bastırılması şarttır. İnsanlık ise engizisyonun kurduğu fanteziye duyduğu güven ve rahatlık uğruna teslim edilen itaatin verdiği kaçınılmaz uyuşuklukla harmanlanacak; İsa'nın ateşine odun atmaktan geri durmayacaktır. Tüm bu psikanalitik analizler bir kenara bırakıldığında ortaya çıkan tablonun ürpertici yanı bireyin özgürlüğünün bütünüyle yöneten topluluğun inisiyatifine teslim edilmiş oluşudur.

"O zamanlar sık sık, "Sizi özgür yapmak istiyorum," diyen sen değil miydin? Ama işte bu "özgür" insanları şimdi gördün, diye ekliyor birden ihtiyar düşünceli bir gülümsemeyle. 'Evet, bu iş bize pahalıya mal oldu, diye devam ediyor, dik dik O'na bakarak, ama sonunda bu işi biz senin adına bitirdik. On beş asırdır bu özgürlük yüzünden acı çekiyorduk ama artık bitti, hem de kesinlikle bitti. Kesinlikle bittiğine inanmıyor musun? Bana sakın sakın bakıyorsun ve hiddetlenme lütfunda bile bulunmuyorsun, öyle mi? Ama şunu bil ki, bu insanlar artık tamamen özgür olduklarına her zamankinden daha fazla inanıyorlar, oysaki özgürlüklerini bize kendi elleriyle getirdiler ve onu uslu uslu ayaklarımızın dibine bıraktılar. Ama bunu biz yaptık, sen bunu mu istemiştin, böyle bir özgürlük müydü istediğin?"⁹ Kardinal İsa'nın vermiş olduğu vaazların tesiri ile büyülenen insanlığın üzerinde güçlü bir tahakküme sahip olmuştur ve kurduğu hükümlanlığa zeval getirebilecek her türlü risk faktörünü büyük bir hışımla defetmeyi kendisine vazife bilmektedir. Karl Marx'ın ateizmin kutsal şiiri haline gelmiş pek bilinen sözünde ifade ettiği gibi din halkın afyonu olmuş toplum bütünüyle iktidarın tek vasisi olan kilisenin hizmetine girmiştir.¹⁰ Dinin mahiyeti elbette ki her bireyin metafizik ve tinsel aleme olan bakış açısına göre farklı bir ifadeye bürünmektedir fakat kitleler üzerindeki tesirinin kuvveti her türden inanç mensubu için aşıkardır. Bu bağlamda dinden alınan bu güçle iktidarın hukuku nasıl suistimal edilebileceğinin tipik bir örneği karşımızda durmaktadır.

Kardinalin sözleri yalnızca bunlarla da sınırlı kalmamıştır. Kardinal İsa'ya çölde şeytan ile olan karşılaşmasını hatırlatmıştır. Esasında bu karşılaşma şeytanın İsa'yı türlü vaatler ve teklifler ile ayartma çabasından ibarettir. Bu teklifler 'çöldeki taşları ekmeğe çevirmesi, göstereceği bir mucize ile kutsiyetini halka ispat etmesi ve dünya üzerindeki hakimiyetin yegane sahibi olmak için kendisiyle iş birliği yapması' şeklindedir. Şeytanın öngörüsüne göre İsa'nın çölde görmüş olduğu tüm taşları ekmeğe çevirip insanlığa sunması neticesinde bu armağanın karşılığında insanın acziyeti gün yüzüne çıkacak verilenin geri alınabileceği korkusuyla titreyen zavallı mahluk büyük bir minnetle söz dinleyen bir sürü haline gelecektir. Fakat İsa, insanları boyun eğdirmek suretiyle alınacak özgürlüğün mütenakızlığından bahisle

⁹ Dostoyevski, *Karamazov Kardeşler*, 2019., 351-352

¹⁰ Marx, *Hegel'in Hukuk Felsefesinin Eleştirisi*, 2009., 191

bunun katiiyen kabul edilemeyeceğini düşünmüş dolayısıyla bu teklifi geri çevirmiştir.¹¹ Kardinal sarf edeceği sözler ile bu karşılaşmada kimin safında yer aldığını şüpheye yer vermeyecek bir berraklıkta ifade etmektedir: “*Sadece senin adına karınlarını doyuracağız ve senin adına yalan söyleyeceğiz. Onlar biz olmadan asla ve asla kendilerini doyuramazlar! Özgür kaldıkları sürece hiçbir bilim onlara ekmek vermeyecek, ama özgürlüklerini ayaklarımızın altına sermeleri ve "En iyisi bizi köleleştirin, ama karnımızı doyurun," demeleriyle iş bitecek.*”¹² Ve sözlerine şunları ekleyerek devam etmektedir: “*Sen onlara göklerin ekmeğini vaat ettin ama bir kere daha tekrarlıyorum senin bu ekmeğin zayıf, ezelden beri ahlaksız ve adi olan insan soyunun gözünde dünya ekmeğiyle kıyaslanabilir mi?*”¹³ Dostoyevski tam da bu noktada insanların karın tokluğu uğruna nasıl itaatkâr olabileceklerini; düşünme, karar verme ve eleştirebilme özgürlüklerinden bir çırpıda vazgeçebileceklerini gözler önüne sermektedir. Zaafiyetin apaçık olduğu şu vaziyette sömürü de kaçınılmaz olarak baş gösterecektir.

İktidarın kuvvetindeki başat ögenin salt hukuk ve adalet olması nihai hedef iken sözde buna giden yolda din, inanç yahut çeşitli ideolojilerin gücünü; kurgulanan sömürü düzenine alet etmek kabul edilemezdir. Yakın geçmişe bakacak olduğumuzda Hitler’in Üçüncü Reich’ı, Mussolini’nin faşist İtalya’sı, Sovyet Rusya ve Çin bu cinsten bir cemiyetin misalleri olacaktır. Totaliter yapıdaki devlet kolluk gücünden faydalanarak tebaasının davranışlarını domine edip bunun beraberinde de halkın da tasdikini kazanabilmek adına onlara çeşitli maddi ve sosyal olanaklar sağlar yahut bunları sağlayacaklarının vaadinde bulunmaktadır. Buna göre devlet halka refah ve sükuneti getirme misyonunu üzerine alır karşılığında onların irade ve inisiyatiflerini yönetimde olan kimselere emanet etmelerini şart koşar. Aslında bu durum haklardan feragat etme anlamı taşır. Şu halde devlet kendini halka babalık ettiği kisvesi (devlet baba) altında konumlandırır. Bu türden bir iktidar motivasyonunun samimi olarak görülebileceği yönetim biçimlerine rastlansa da özünde halkı aşırı biçimde rahata ve hazıra alıştırarak neticede yönetime karşı yoğun bir kayıtsızlığa yol açabilecektir. Bu durum da halkın pek kolay biçimde hürriyetinden vazgeçebilmesine ön ayak olacaktır. ¹⁴Büyük engizisyoncunun kurmuş olduğu düzen de benzer bir motivasyona sahiptir. Buna göre İsa’nın getirmiş olduğu din insanlığa ‘göklerin ekmeğini’ vaat ederken onlara koşulsuz biçimde eylemleri ve fikirleri üzerinde tahakküm edebilme kudreti sağlar ki bu vasıf özgürlüğün bizatihi kendisi olacaktır. Fakat engizisyoncunun ifadelerine göre insanoğlu aciz ve zayıftır böylesine büyük bir güce hükmetmek onu ürkütür beraberinde de bu gücünü onu kolaylıkla hükmedebilecek olanlara karın tokluğu uğruna satmaktan çekince duymaz. Neticede totaliter rejimler “devlet baba” tanımının otoritesiyle kilise ise ‘tanrının buyruklarının sağlamış olduğu kutsiyet ile halkı adeta bir kuklaya çevirebilecektir.

Fakat hiç şüphesizdir ki din sömürüsüyle gücü elinde tutan bir iktidar biçimi, sahip olduğu yönetme erkini kuvvetlendirebilmek adına halkına eziyet edip cefa çektiren bir despotun kurmuş olduğu rejimden çok daha manipülatif ve tehlikelidir. Çünkü din sosuna

¹¹ Dostoyevski, *Karamazov Kardeşler*, 2019., 353

¹² Dostoyevski, *Karamazov Kardeşler*, 2019., 354

¹³ Dostoyevski, *Karamazov Kardeşler*, 2019., 354-355

¹⁴ Uçar, *Dostoyevski ve Engizisyoncu Makalesi*, 2016., 290

bulanarak hakimiyeti elde etmiş bir iktidar- çoğu halde despot rejimlerden farklı olarak- halkın yönetme erkini büyük bir huşu ve güven duygusu içerisinde yönetenlere teslim etmesine sebep olmaktadır.

Günümüz dünyasına bakacak olduğumuzda gerek kilise yönetimi gerekse totaliter rejimler aktüelliğini yitirmiştir. Fakat insanlık var olduğu sürece başa gelen felaketler ve yaşanan talihsizlikler isim değiştirirse de benzer biçimlerde tekerrür etmeye mahkumdur. Modern iktidar yapısı ile büyük engizisyon arasında alegorik bir bağıntı kurulmaya kalkışıldığında menkıbedeki İsa mefhumu yerine hukuku, engizisyon yerine ise hukuku uygulayan kesimi koymamız mümkündür. Hukuk, bünyesinde barındırdığı yasalar ile -tıpkı İsa'nın yapmış olduğu gibi- tüm kutsiyetini toplayıp topluma ışık tutmaktadır onlara adaletin ve eşitliğin sırt sırta olduğu refah bir ortamı garanti etmektedir. Hukuku yargı minvalinde ele aldığımızda hakkın hakkı olana verilmesi, yürütme minvalinde ele aldığımızda ise eşit ve refahı yüksek bir toplumun yaratılması fikri halkı büyüler dolayısıyla halkın ve özelinde tüm bireylerin ortak gayesi hukukun doğru biçimde işlerliğidir. Bu noktada da halk, itaat ve inançlarını güvenle hukuka beraberinde hukukçulara teslim etmektedir. Şüphesiz şu halde görevini doğru biçimde ifa etmeyen hukukçunun rolü 'büyük engizisyoncudan' hallice olacaktır. Menkıbemizdekine benzer biçimde bu sefer hukuk yeryüzüne inse yaratılan fantezinin mihenk taşına en sağlam darbe inmiş olacak ve hakkaniyetten yoksun hukukçu hukuku geldiği yere göndermek için türlü oyunlar oynayacaktır. Şu halde hukukun elçisi konumundaki hukukçunun sahip olması gereken misyon hiç şüphesiz; hakkaniyete uygun biçimde yasayı uygulamak ve toplumun huzurunu sağlamak şeklinde olmalıdır. Sahip olduğu erki iltimaslar ve suistimaller doğrultusunda tüketmesi tıpkı büyük engizisyoncuda olduğu gibi satın alınmış özgürlükler ve inançlar anlamına gelecektir. Böylesine ehemmiyetli bir mevzu görüldüğü üzere edebiyat çevrelerinde de büyük ilgi uyandırmıştır. Bu bağlamda tahlil ettiğimiz "Büyük Engizisyoncu" adlı menkıbe; yürütmenin olması gereken şekilde görevini ifa etmediği takdirde başa gelebilecek felaketlerin çarpıcı bir edebi tezahürü olarak karşımıza çıkmaktadır.

Hukukun yalnızca yasama ve yürütmeden ibaret olmadığını dimağımızda yer ettiğini hesaba kattığımızda düzendeki çarpıklıkların neticelerinin yargı kolunda da hemhal olması kaçınılmaz bir çıkarımdır. Bu konu gerek edebi çevrelerin gerekse sinema dünyasının ilgisini hayli çekmiş birçok eser ve filmde kendine yer edinmiştir. Aydın kesim, hukukçuların görevlerini ifa ediş biçimleri ile epey alakadar olmuş yeri geldiğinde onları keskin biçimde eleştirmekten geri durmamışlardır.

Hukukun yargı kolundaki çarpıklığa eleştiri niteliğinde olan sayısız eserden biri de pek tabi Al Pacino'nun başrolünü üstlendiği "Ve Herkes İçin Adalet" adlı filmidir.1979 yapımlı Norman Jewison'un yönetmenliğini üstlendiği bu film bir mahkeme ve dava filmidir. Senaryosu ile oskara aday gösterilen filmin senaristliğini Valerie Curtin ve Barry Levinson yapmıştır.¹⁵Film gişe rakamlarında aynı aktörün benzer konulu diğer filmi "Şeytanın Avukatı" kadar sükse yapabilmeyi başaramamış olsa da yetkinliği döneminin ötesindedir.Filmin konusu

¹⁵ Jewison, *Ve Herkes İçin Adalet*, 1979.

suçluların cezasız kaldığı, hakim ve avukatların türlü menfaatleri doğrultusunda yasayı eğip büken anlaşmalar yaptıkları bir adalet sisteminde genç ve dürüst avukat Arthur Kirkland'ın (Al Pacino) sisteme karşı sorgulamalarını konu almaktadır. Filmdeki temel olay ideallerine sıkı sıkıya bağlı bir avukat olan Arthur'un, genç bir kıza tecavüz ile suçlanan ünlü bir yargıci (John Forsythe) savunmaya zorlanması şeklindedir.¹⁶ Kirkland'ın geçmişte hakimle yaşamış olduğu sorunlar bu kimsenin avukatlığını yapıp yapmama konusunda onu ikileme düşürmüştür. Hakim daha önce Kirkland'ın müvekkili hakkında yanlış karar vermiş onu suçsuz yere hapis cezasına mahkum etmiştir. Bununla birlikte Kirkland'ın hakimin gerçekte de suçlu olduğu yönündeki kanaati bu ikilemi çok daha belirgin kılmış yaşamış olduğu baskıyı arttırmıştır. Dava sürecinde fikrini danıştığı tuhaf hakim arkadaşı Francis Rayford ise Arthur'a oyunu kurallarına göre oynaması ve bu savunmayı yapması gerektiğini hatırlatmıştır. Mahkeme gününün gelişi ile birlikte Arthur vicdanı ve mesleği arasında çetrefilli bir seçim yapmak zorunda kalacaktır.¹⁷

Bu bağlamda filmde yozlaşan ve çürüyen hukuk sisteminde ilkelerine sadık bir avukat olarak mesleğini icra eden Arthur'un paslanmış bu sistemin çarkları vaziyetine gelmiş hukukçulara karşı verdiği mücadeleyi ana tema olarak belirlememiz mümkündür. Filmde yargınının üçlü saç ayağı olan hakim, savcı ve avukatların her biri kendi mesleki teşekkülleri doğrultusunda eleştirilerin odak konusu olmuş bu doğrultuda adalet sistemi sorgulanmıştır. Konu işlenirken yalnızca sistemdeki çarpıklıkların eleştirilmesi ile sınırlı kalınmamış bizatihi sistemi yürüten yargıçların fikir dünyaları ve cezaevlerinin durumu seyirciyle buluşturulmuştur. Eleştirilere konu olan bu düzen içerisinde doğru kalmak için çabalayan sayılı karakterlerden biri olan hakim Francis Rayford'un özel yaşamında intihar temayülünde oluşu da filmde özellikle vurgulanan detaylardan birisidir. Sistemde süregelen angajmana hizmet eden -ve alanında "başarılı" kabul edilen bir karakter olarak karşımıza çıkan- Arthur'un yakın arkadaşı avukat Jay Porter'ın, suçlu olduğunu bile savunup dışarıya çıkarttığı katilin yeniden cinayet işlemesi nedeniyle akli dengesini yitirmesi de perspektifin diğer yüzüdür. Fakat aynı avukatın filmin son sahnesinde hiçbir şey olmamışçasına aynı zihniyet ile avukatlık mesleğine geri dönmesi sistemde var olabilmeyen şartı olan 'kabulleniş'in temel zorunluluk olduğunu gözler önüne sermektedir. Arthur suçlu bir yargıci savunmadığı gerekçesi ile mesleğinden olabilirken, Jay Porter güç uğruna satmış olduğu adaletin vahim tecellisinden alınmış akıyla çıkabilmeyi başarmıştır. Bu vaziyet pek tabii akıllara Robert Musil'in Ahmaklık Üzerine'de geçen ifadelerini getirmektedir: *"Kuşkusuz dalkavuklarda akıl takdir edilir, ama ancak koşulsuz itaatle birlikte olursa. Aklın yanında bu 'iyi hal' belgesi eksikse ve hükmeden kişinin yararına işlediğinden emin olunamazsa, akıllı kişiye akıllı değil de daha çok saygısız, küstah ya da hain denir."*¹⁸ Senaryoda yer alan tüm bu öğeler film boyu verilen hukukun özünü insanın oluşturduğu gerçeğini vurgulayan iletiye hizmet etmektedir.

Yargıç -aynı zamanda sanık koltuğunda oturan- Henry T. Fleming'in adalet sisteminin işlevine yönelik ifadeleri mevcut yozlaşmanın açık bir tezahürüdür. *"Dinle beni Arthur, suçta uygun ceza düşüncesi işe yaramıyor. Cezalar caydırıcı olmalı; silahlı soygun işleyen birini"*

¹⁶ Jewison, *Ve Herkes İçin Adalet*, 1979.

¹⁷ Jewison, *Ve Herkes İçin Adalet*, 1979.

¹⁸ Musil, *Ahmaklık Üzerine*, 2017., 64

asmalıyız, denemeliyiz. Bir şey kaybetmeyiz. Ne demek istediğimi anlıyor musun avukat bey? Anlamıyorsun değil mi? Siz onların ıslah olabileceğini düşünüyorsunuz. İnan bana onların ıslah olma düşüncesi saçmalıktan başka bir şey değil.” ¹⁹ Yargıç Fleming’in söylediği bu sözler insan özgürlüğü ve kıymetinin ayaklar altına alındığını gösteren vahim bir tablodur. Özdeş zihniyete çalışmakta olan avukatların artan ücrete göre verilecek ceza için yaptıkları pazarlık sahneleri çarpıklığın hiyerarşik düzendeki bir başka görünümüdür.

Hukukun mahiyeti bir devletin mevcudiyetinin en tabii gerekliliklerindedir. Bilakis iyi kurulmuş bir hukuk sistemi devlet için eşi benzeri bulunmaz bir cevher niteliği taşır. Fakat uygulama noktasının kaynağı da hiç şüphesiz ‘insan’ olacaktır. İnsan kavramı ile ifade ettiğimiz elbette ki başından beri belirttiğimiz üzere hukukçular ve yönetme erkini elinde bulunduran kesim olacaktır. Mevcut tablo hukukun bizatihi kendi varlığı kadar onu uygulayanların da önemini ortaya koymaktadır. Hukuk bu kesimin menfaatleri ile paralel olarak eğilip büküldüğünde gerek “Büyük Engizyoncu”da gerekse “Ve Herkes İçin Adalet” de gördüğümüz gibi sonuç; uyuşturulmuş bir halk, satın alınan özgürlükler ve otorite temelli güç gösterileri olmaktan öteye gidemeyecektir.

Filmin son dakikalarında seyirciyle buluşan Yargıç Fleming davasının duruşma sahnesi ifade edilmek istenen mesajın en net biçimde verildiği bölümdür. Avukat Arthur’un yapacak olduğu savunmayı tüm dinleyenler sabırsızlık içerisinde beklemektedir. Mamafih seyirci ile duygudaş vaziyette olan Arthur için de yapılacak bu savunmanın sancıları uzun bir süre boyu çekilmiş ve beklenen an gelip çatmıştır. Ve neticede Al Pacino’yu oscar adaylığına götüren final sahnesi ortaya çıkmıştır. Arthur Kirkland yapacağı savunmada sahip olduğu bütün meslek etiğini hiçe saymakla kalmayıp aynı zamanda filmin başında da yer verilmiş olan Amerikan adalet yapısının sloganı haline gelmiş “Herkes İçin Adalet” ifadesinin içi boşluğuna da göndermeler yapmıştır. Savunmanın ana fikri niteliğinde olan ifadeler şu şekildedir: *"Savunma avukatlarının görevi bireyin haklarını savunmaktır. Savcılığın görevi de yasaların uygulanmasını sağlamaktır. Herkes için adalet ! Ama burada bir sorunumuz var. Ne biliyor musunuz? İki taraf da kazanmak ister. Kazanmak isteriz. Adaleti umursamadan, suçlu olan kim umursamadan kazanmak..."* ²⁰ Arthur bu ifadelerin ardından Yargıç Fleming’in suçlu olduğunu ve yargılanması gerektiğini eklemektedir. Şu halde adalet kavram olarak idealleştirilirken kimse tarafından ciddiye alınmayıp meselenin yalnızca kazanmak haline gelmiş olmasından dem vurulmaktadır. Öyle ki Arthur’un yaptığı konuşma ile müvekkilini suçlarken savcının Arthur’un kendisinin önüne geçmesinden duyduğu rahatsızlık da bunu açık biçimde destekler niteliktedir. Filmle aynı ismi taşıyan Metallica grubuna ait şarkıda da Amerikan adalet yapısının para ve güç ile karşı karşıya kaldığında tarafsızlığını kaybetmesi bu yitimin bedelinin de herkes tarafından ödenecek olduğu benzer bir tutumla hicvedilmiştir.²¹ *"Justice is lost, justice is raped, justice is gone/Pulling your strings, justice is done/Seeking no truth, winning is all/Find it so grim, so true so real"* ²²

¹⁹ Jewison, *Ve Herkes İçin Adalet*, 1979.

²⁰ Jewison, *Ve Herkes İçin Adalet*, 1979.

²¹ Metallica, *And Justice For All*, 1988.

²² Metallica, *And Justice For All*, 1988.

Tüm bunların yanında suçsuz insanların ihmal ve umursamazlıktan umarsızca hapislerde çürüyor olması filmde verilen diğer önemli temadır. Adalet terazisinin herkes için hassas ve eşit olması ideal olan olmalıdır. Hukukun varlığı önem arz eder fakat hukuku yalnızca kavramsal olarak değerlendirmeye almak büyük yanılgıdır. Hukukun kıymeti uygulamada almış olduğu hal ile anlaşılır, değer kazanır. Bu bağlamda adilce hazırlanmış kurallar fakat yanlış uygulamalar kof kaideler silsilesi olmaktan öteye geçemeyecektir. Önem arz eden hukukun bizatihi kendi mevcudiyeti olmasından çok onu uygulayanların elinde almış olacağı haldir. Öyle ki gerek kural koymada gerekse uygulamada hukukun özünü insanın kendisi oluşturur hasebiyle hukuk varoluşundan öte uygulayıcısının elinde dönüştüğü gerçekliktir.

Hukuka ve beraberinde hukukçulara gelen eleştirilerin ve eş zamanlı olarak ortaya çıkan sayısız edebi eser yahut sinema yapıtının ilham kaynaklarından biri de hiç şüphesiz yayımı MÖ 340'lı yıllara rastlayan Platon'a ait Devlet'tir. Platon, Devlet adlı eserinde hocası Sokrates'in sağlıklı ve mutlu bir toplumsal yaşamın gerekliliği olarak düşündüğü devlet modeli fikrini ve konuşmalarını yazıya dökmüştür. Eser ideal devletin nasıl olması gerektiğini tanımlamaktadır. İdealize edilen devlet teşkilatlanmasında insanlar üç sınıfa ayrılmıştır: çalışanlar(işçiler, çiftçiler),bekçiler(askerler) ve bizim ısrarla ele aldığımız sınıf "yöneticiler". Bu teşkilat yapısında her sınıfın bir erdemi vardır. İşçi sınıfın erdemi kanaatkarlık, bekçi sınıfinki cesaret, yönetici sınıfa düşmekte olan erdem ise "bilgeliktir."²³Platon bu eserde gerek bir filozofun perspektifinden ideal hukuk düzeninin nasıl olması gerektiğini tanımlıyor olmasıyla gerekse günümüz siyaset felsefesi ve devlet yapılanmalarının belkemiğini oluşturuyor olmasıyla halen önemini korumaktadır. İdeal devletin nasıl olması gerektiğini toplum ve yöneten sınıfı tanımlama minvalinden ele almasıyla iyi bir hukuk düzeninin oluşturulmasında hukukçu faktörünün altını çizmektedir. Bu bağlamda hukukçunun -daha geniş dairede bir yöneticinin- haiz olması gereken vasıfları tasvir etmekte beraberinde ifade ettiğimiz "hukukun özünü insanın oluşturduğu" yargısını destekler biçimde tanımlamalara yer vermektedir. Eser boyunca toplumun çeşitli sınıflara kategorize edilmiş olması Platon'un herkesin sahip olduğu kabiliyetler doğrultusunda toplumsal ödev ve haklara sahip olması gerektiğini vurgulamaktadır. Bu bakımdan her insan yaradılışı yönüyle hangi mesleğe daha yatkınsa o meslek dalı ile ilgilenmeli ancak bu sayede adaletin sağlanması mümkün kılınabilmektedir. Yetkin oldukları alanlarda çalışan insanlar sayesinde toplumdaki nizam sekteye uğramadan ve herhangi birinin zarara uğramasının önüne geçilecek şekilde süregelmeye devam edebilecektir.²⁴ Platon; nasıl ki beden sağlığı organların doğru bir nizamda sıraya girmesinden ileri geliyorsa adaletin sağlanmasındaki mutlak koşulun da bu yapılanmadaki akşamların doğalarına uygun biçimde birbirlerine bağlanmış olmaları yoluyla gerçekleşebileceğini ifade etmektedir.²⁵ Tüm bu yapılanmanın sınıflı bir toplum yapısını da beraberinde getirdiği aşikardır. Bununla birlikte bu yapılanmada sınıflar birbirinden bağımsız birer parça değil aksine birbirlerine bağımlı organik bir bütünlük teşkil eden organizmadır. Platon bu canlı organizma niteliğindeki hiyerarşik yapıya ait sınıfları, ruhun bölümleri ile ilişkilendirir.²⁶Bu

²³ , *Devlet*, 2006.

²⁴ Demir , *Platon'un Devlet Kurgusunun Modern Kamu Yönetimine Yansımaları*, 2019., 207

²⁵ Evren , *Platon'unPolitika Felsefesindeki Sınıf Ayrımı ve Yönetim Biçimlerine Dair Bir Değerlendirme*, 2022.

²⁶ Evren , *Platon'unPolitika Felsefesindeki Sınıf Ayrımı ve Yönetim Biçimlerine Dair Bir Değerlendirme*, 2022., 1739

doğrultuda Platon'un mevcut site anlayışına göre site; topyekûn toplumun menfaatlerine hizmet etmek amacıyla hiyerarşize olmuş "yönetmek, yasaları korumak, mal üretmek" şeklindeki üç farklı faaliyete dayanmaktadır. Benzer biçimde "ruh" dediğimiz kavram da "düşünmek, hareket etmek, arzu etmek" şeklinde üç değişik etkinliğe dayanmaktadır. Akıl, *logistikon*, bilgelik sayesinde ruhun tamamının kontrolünü sağlamaktadır.²⁷

Platon'un pek bilinen mağara alegorisini konuyla ilişkilendirmek hayli yerinde bir tercih olacaktır. Bu alegorisini Platon Devlet adlı eserinde şu sözlerle tanımlamaktadır: "Görünen dünya mağara zindanı olsun. Mağarayı aydınlatan ateş de güneşin yeryüzüne vuran ışığı. Üst dünyaya çıkan yokuş ve yukarıda seyredilen güzellikler de ruhun düşünceler dünyasına yükselişi olsun (...) Herhalde benim düşünceme göre kavranan dünyanın sınırlarında "iyi" ideası vardır. İnsan onu kolay kolay göremez. Görebilmek için de dünyada iyi ve güzel ne varsa hepsinin ondan geldiğini anlamış olması gerekir. Görülen dünyada ışığı yaratan ve dağıtan odur. Kavranan dünyada da doğruluk ve kavrayış ondan gelir. İnsan ancak onu gördükten sonra iç ve dış hayatında bilgece davranabilir."²⁸ "Görünen dünya sahte ve gerçek diye ayrılır. Bir şeyin yansıması, kopyası, ondan ne kadar ayrıysa, sanıyla bilgi de birbirinden o kadar ayrıdır."²⁹ "Öyleyse, seçkin insanları en yüksek saydığımız şeyin bilgisine doğru yönlendirmek, onları karanlıklardan ışığa çıkarmak, devletin kurucuları olan bizlere düşer."³⁰ Bu bağlamda tüm bu ifadeler Platon'un filozof kral anlayışını da destekler niteliktedir. Yönetici olan kimse her bakımdan topluma ışık olmalı ve onları en doğru biçimde yönetmelidir. Halkın göremediği noktalarda devreye giren filozof kral onlara mutlak bir yol gösterici olmalıdır. Dolayısıyla sahip olunması gereken vasıflar yönünden Platon'un devlet hiyerarşisini ele aldığımızda adaletten sorumlu olan yönetici sınıfın fazlasıyla donanımlı ve eğitilmiş bir kitle olduğunu söylemek mümkündür. Hukukun doğru bir biçimde işlediği bir devlette adalet kavramı filozof kralın şahsında zuhur etmektedir. Binaleyh kendi karakteri, varoluşu itibarıyla birlik ve selamet içerisinde olmayan bir kimsenin adil yönetici olması fikri de mantıklı değildir. Filozof kral tıpkı arzu ve kızgınlıklarını aklının tahakkümü altına alarak bütün bu aksamaların bütünlük içerisinde bir arada olabilmelerini sağladığı gibi polisteki adaletin hüküm sürmesinin de teminatı olacaktır. Bu sebeple yöneticinin kendisi adil olan bir kimse olması devletin adil olmasına da sirayet edecektir.³¹

Platon'un tüm bu yaklaşımlarına benzer bir perspektiften bakan ve felsefesini buna göre yönlendiren bir diğer önemli alim ise kuşkusuz Farabi olmuştur. İslam felsefesinin kurucusu olarak ve bununla beraber fikirleri ve eserleri ile ayrıca kıymetli bir yere sahip olan Farabi; Grek felsefesi geleneğine mensuptur ve bu felsefe biçiminin kavramlarını beraberinde yöntemlerini kullanmaktadır. Bu bağlamda Farabi'nin aklın evrenselliğini savunan bir düşünür olduğunu söylemek mümkündür.³² Tıpkı Platon gibi; Farabi'nin devleti de canlı bir organizmaya benzemektedir. Farabi ideal devlet tasavvurunu "erdemli şehir" olarak

²⁷ Evren , *Platon'un Politika Felsefesindeki Sınıf Ayrımı ve Yönetim Biçimlerine Dair Bir Değerlendirme*, 2022., 1739

²⁸ Platon, *Devlet*, 2012., 415

²⁹ Platon, *Devlet*, 2012., 415

³⁰ Platon, *Devlet*, 2012., 415

³¹ Çıvgın, *Platonun Adalet ve Filozof Kral Anlayışı*, 2018., 227

³² Platon, *Devlet*, 2012., 415

isimlendirmiştir. Erdemli şehrin en temel özelliği birbirleri ile uyum ve nizam içinde yardımlaşan tebaanın oluşudur. Farabi; tam da bu sebeple erdemli şehri, birbiriyle seferberlik halinde uyumla çalışan bedeninin organlarını andırdığını ifade etmektedir.³³ Bu kapsamda söz konusu devlet yapılanmasının organizmacı görüşten hareketle “erdemli şehir-sağlıklı beden” anlayışı biçiminde tezahür edeceğini söylemek mümkündür. İdeal devletin sağlıklı beden tasarısı ile kıyasa tutulduğunda yapılanmasının ve sosyal anlamda sahip olduğu hiyerarşinin bedeninin organları arasındaki organik ilişki biçimleri ile benzerlik taşıdığını ifade etmektedir. Bu minvalde devlet birimleri de her organ gibi kendi işleri ile ilgilidir ve kuvvetler ayrılığı anlayışı benimsenmektedir. Devlet yapılanmasında her bir makam arasında altlık-üstlük ilişkisine dayanan hiyerarşik bir yapılanma mevcuttur. Beraberinde tıpkı bedende olduğu gibi bu makamlar arası iş birliği söz konusudur.³⁴ Yapılanmanın mihenk taşı tıpkı Platon’da olduğu gibi yönetici kimsedir. Yönetici ifadesini mevzu bahis bir hukuk devleti söz konusu ise genel çerçevede devletteki mevcut hukuk olarak ele almak yerinde bir tercih olacaktır. Bu doğrultuda Platon’un erdemli şehrinde yöneten bedeninin hayat kaynağı olan kalbe tekabül etmektedir: *“Nasıl ki kalp ilk olarak meydana gelirse, daha sonra bedeninin diğer organlarının varlığının, onların kuvvetlerinin meydana gelişinin, onların kendilerine has olan varlık sırası içinde ortaya çıkışlarının nedeni olursa ve bu organlardan biri bozulduğunda bu bozukluğun giderilmesini sağlayan kalbin kendisi ise; aynı şekilde şehrin yöneticisinin de ilk olarak varlığa gelmesi, sonra şehrin kısımlarının, bu kısımların iradî melekelerinin meydana gelişinin, onların kendilerine has olan varlık sırası içinde ortaya çıkışlarının bir nedeni olması gerekir. Şehrin herhangi bir parçası bozulduğunda bu bozukluğu giderme vasıtalarını sağlayan da odur.”*³⁵ Dolayısıyla Farabi de tıpkı Platon gibi devlet yapılanmasının zirvesine hukuku elinde bulunduran kesimi oturtmuş ve bu kesime büyük bir mahiyet atfetmiştir.

Son olarak Platon’un yine aynı eserinde; insan doğasının altın, gümüş ve demir yahut tunçtan meydana geldiğini ifade ediyor oluşuna değinmek yerinde bir tercih olacaktır. Bu tanımlamaya göre yöneten sınıfın mayasının da doğal olarak altından olması gerekmektedir. Tanımlamış olduğumuz bu “metaller mito” sunu Platon şu şekilde ifade etmektedir: *“Bu toplumun birer parçası olan sizler, diyeceğim, birbirinizin kardeşisiniz. Ama, sizi yaratan Tanrı, aranızdan önder olarak yarattıklarının mayasına altın katmıştır. Onlar bunun için baş tacı olurlar. Yardımcı olarak yarattıklarının mayasına gümüş, çiftçiler ve öbür işçilerin mayasına da demir ve tunç katmıştır (...)*³⁶

Platon ve Farabi’nin söylemleri iyi bir hukukçunun haiz olması gereken vasıflar bakımından ifade edilebilecek şüphesiz en ihtişamlı en ulvi tanımlamalardır. Bir devlette adaletin ve adil yönetimin doğru biçimde tecelli edebilmesi şüphesiz arzulanandır. Hukuk ise ancak adil hukukçuların olduğu bir toplumda yeşerebilmektedir. Kaynağı insan olan bu erkin bizatihi varlığının kıymetini belirleyecek olan ölçüt de hiç şüphesiz nasıl uygulanıyor olduğu hususu olacaktır. Tıpkı bir saatin çarkları gibi muntazam biçimde işleyecek toplum düzeninin yegane ölçütü iyi hukukçular olacaktır. Hukukçuların; hakkaniyet ve dürüstlük sahibi olan,

³³ Türksever ve Çiçek , *Farabi'nin Düşünce Dünyası İçinde Din ve Felsefe İlişkisi*, 2018., 22

³⁴ Demirel , *Farabi'nin İdeal Devleti: Erdemli Şehir*, 2014., 5

³⁵ Demirel , *Farabi'nin İdeal Devleti: Erdemli Şehir*, 2014., 5

³⁶ Platon, *Devlet*, 2012., 415

gerek insani yönleriyle gerekse de mesleki liyakatleri ile muvaffakiyetli kimselerden olması gerekmektedir. Aksi hal sahip oldukları belagat yetenekleri yahut despot yönleriyle insanlar üzerinde tahakküm kuracak otoritelerin var olmasından öteye geçemeyecektir. Gerek Büyük Engizisyoncu gerekse Ve Herkes İçin Adalet örnekleri hakkaniyetsizliklerin doğuracak olduğu talan düzeninin ürkütücülüğünü tartışmaya su götürmeyecek biçimde gözler önüne sermektedir. Bizler için ideal olan ise hiç şüphesiz Platon'un yahut Farabi'nin kulaklarını çınlatacak şekilde tasarlanmış oldukları erdemli hukukçu tasvirine en yakın evsafı yakalamak olacaktır. Bu bağlamda Platon Metaller Mitosunda ifade ettiği üzere hukukçuların mayasında altın var mıdır bilinmez fakat bu kimselerin sahip oldukları erki kullanma biçimleri ile tebaasına altın bir çağ yaşatma vazifeleri olduğu kuşkusuz bir hakikattir.

KAYNAKÇA

- Brain Center. “Filozofların Özgürlük İle İlgili Sözleri” (Erişim Tarihi:03.12.2024). <https://www.braincenter.com.tr/filozoflarin-ozgurluk-ile-ilgili-sozleri/>
- Büyük,Celal.”Orta Çağ Batı Düşüncesinde Hristiyanlık Siyaset İlişkisine Genel Bir Bakış,” Dini Araştırmalar Dergisi19, (Haziran 2004):134
- Çıvgın,Ayşe Gül. “Platon’un Adalet ve Filozof Kral Anlayışı,” İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi1,(Mart 2018) :227.
- Demir , Konur Alp. “Platon’un Devlet Kurgusunun Modern Kamu Yönetimine Yansımaları,”FLSF Felsefe ve Sosyal Bilimler Dergisi27,(Mayıs 2019):207
- Demirel , Demokaan. “Farabi’nin İdeal Devleti:Erdemli Şehir,”Niğde Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi1, (Nisan2014):6
- Dostoyevski, Fyodor. *Karamazov Kardeşler*. Can Yayınları, 2019
- . *Karamazov Kardeşler* . 10. Can Yayınları, 2019.
- . *Karamazov Kardeşler*. 10. Can, 2019.
- . *Karamazov Kardeşler*. 10. Can Yayınları, 2019.
- . *Karamazov Kardeşler*. 10 . Can Yayınlar, 2019.
- . *Karamazov Kardeşler*. 10. Can Yayınları, 2019.
- Evren , Mehmet. “Platon’un Politika Felsefesindeki Sınıf Ayrımı ve Yönetim Biçimlerine Dair Bir Değerlendirme,” Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi SBE Dergisi12, (Ekim 2022):1739
- Jewison,Norman. 1979. *Ve Herkes İçin Adalet*. Columbia Pictures.
- Kışlalı , Ahmet Taner. *Siyaset Bilimi*. Ankara:Kırmızı Kedi Yayınları,1987.
- Marx, Karl . *Hegel'in Hukuk Felsefesinin Eleştirisi*. Ankara: Sol Yayınları , 2009.
- Metallica. “And Justice For All.” *And Justice For All*.
- Musil , Robert . *Ahmaklık Üzerine*.Kırmızı Kedi Yayınları, 2017.
- Platon. *Devlet*. 4. Çeviren:S. Eyüboğlu ve M. Cimboz. İstanbul : Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2012.
- Türksever, Esra ve Çiçek, Mehmet. “Farabi’nin Düşünce Dünyası İçerisinde Din ve Felsefe İlişkisi,” Al Farabi Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi2, (Haziran 2018):22
- Uçar , Şahin. “Dostoyevski ve Büyük Engizisyoncu,” Selçuk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi4,(Şubat 2016):290
- Varolun,Onur. “Slavoj Žižek’in İdeoloji Kavramının Lacancı Ön Temelleri,” Yedi Aralık Sosyal Araştırmalar Dergisi2 (Aralık 2023):105
- Wikipedia. (2006). “Devlet(Platon)” (Erişim Tarihi:11.07.2024). [https://tr.wikipedia.org/wiki/Devlet_\(Platon\)](https://tr.wikipedia.org/wiki/Devlet_(Platon))
- Wikipedia. (2006). “Jacques Lacan” (Erişim Tarihi:12.10.2024). https://tr.wikipedia.org/wiki/Jacques_Lacan.